

Verbul

Discipline umaniste - Limba română

www.enciclopul.ro

Verbul este partea de vorbire flexibilă care desemnează acțiuni sau stări și care are capacitatea de a forma singure enunț. Flexiunea lui se numește *conjugare* și se realizează în funcție de următoarele categorii gramaticale:

1 Categoria persoanei

Verbul prezintă trei persoane, după modelul pronumelui personal:

1. Persoana I – referință deictică la vorbitor
2. Persoana a II-a – referință deictică la ascultător
3. Persoana a III-a – referință deictică, anaforică sau variabilă la o entitate diferită de cea a vorbitorului sau a ascultătorului.

2 Categoria numărului

Verbul prezintă două numere, după modelul substantivului:

1. Numărul singular – numărul **obiectelor gramaticale** participante la acțiune este 1. **Atenție! Substantivele colective se acordă la singular (ex. Stolul a zburat deasupra câmpului.) Există substantive care permit două tipuri de acord (ex. Majoritatea parlamentarilor a/au votat pentru adoptarea legii.).**
2. Numărul plural – numărul obiectelor gramaticale participante la acțiune este mai mare decât 1.

3 Categoria modului/formei verbale și a timpului

Verbul prezintă cinci moduri și patru forme verbale, care sunt compuse sau simple și exprimă diferite modalități, raportări la realitate și la axa timpului acțiunii:

Indicativul

Exprimă o acțiune reală, sigură, desfășurată în trecut, prezent sau viitor. Timpurile sale sunt:

1. *Prezentul* exprimă o acțiune în desfășurare la momentul vorbirii (ex. Acum *citești* un articol pe <http://www.enciclopul.ro>), un enunț general adevărat (ex. Site-ul meu *este* dedicat elevilor pasionați de studiu.), o opinie (ex. Îmi *plac* articolele de pe site.), un plan de viitor apropiat (Măine *citesc* un articol de matematică.).
2. *Perfectul compus* exprimă o acțiune care s-a încheiat înainte de momentul vorbirii (ex. Mai devreme *am citit* despre categoria numărului la verb.). Timpul este compus, format din forme specifice ale auxiliarului „a avea” și participiul verbului de conjugat. **Observație! Forma inversă a perfectului compus (arhaică și regională) se formează cu participiul verbului de conjugat și forma auxiliarului legată prin cratimă („plecat-am”).**
3. *Imperfectul* exprimă o acțiune de lungă durată (ex. *Citeam* un articol când m-ai sunat.) sau descrie cadrul, momentul (ex. *Era* o zi plictisitoare până când am descoperit acest site.).
4. *Perfectul simplu* exprimă o acțiune recent încheiată (ex. Tocmai *terminași* de citit un exemplu.), un eveniment narativ (ex. Copilul *descoperi* site-ul, pe care *incepu* să-l studieze din scoartă în scoartă.) sau regional, în Oltenia (ex. Olteanul se *înscrise* la mine pe site.).
5. *Mai-mult-ca-perfectul* exprimă o acțiune trecută, încheiată înaintea altei acțiuni trecute (ex. *Descoperisem* deja <http://www.enciclopul.ro> când mi l-ai recomandat tu.).
6. *Viitorul standard* exprimă o acțiune viitoare sigură (ex. *Voi reveni* pe <http://www.enciclopul.ro>.) sau o previziune cu destul de mare acuratețe (ex. *Voi mai citi* un articol de gramatică.). Viitorul standard este format din formele specifice ale auxiliarului „a vrea/a voi” și infinitivul verbului de conjugat. **Observație! Există și alte forme de viitor. Viitorul de limbă vorbită se poate forma cu particula invariabilă „o”, conjuncția „să” și prezentul verbului de conjugat (ex. o să vin, o să vii etc.) sau cu verbul „a avea” conjugat la indicativ, prezent, conjuncția „să” și prezentul verbului de conjugat (ex. am să plec, ai să pleci etc.). Viitorul popular are următoarele forme: oi lucra, ei/ăi/oi lucra, o/a lucra, om lucra, eți/ăți/oți lucra, or lucra (forme adaptate fonetic ale auxiliarului „a vrea/a voi” și infinitivul verbului de conjugat). Regional și izolat, viitorul de limbă vorbită (colocvial) la persoana a III-a plural devine „or să facă” (în loc de mai cunoscutul „o să facă”) – o contaminare între viitorul colocvial și cel popular/regional.**

7. *Viitorul anterior* exprimă o acțiune viitoare desfășurată înaintea altei acțiuni viitoare (ex. *Vei fi terminat* de citit articolul când vei alege unul nou.). Se formează cu formele specifice ale auxiliarului „a vrea/a voi”, cu verbul auxiliar „a fi” la infinitiv și cu participiul verbului de conjugat.
8. *Viitorul în trecut* exprimă o acțiune trecută, desfășurată după o acțiune trecută (ex. După ce am citit articolul, *aveam să-mi lămuresc* toate nedumeririle.). Se formează cu verbul auxiliar „a avea” conjugat la imperfect, conjuncția „să” și prezentul verbului de conjugat.

Conjunctivul

Exprimă o acțiune ipotetică sau un îndemn, o urare etc. (în contexte imperative). **Conjunctivul, similar altor limbi romanice, mai este numit subjonctiv. Diferența principală între conjunctivul limbii române și subjonctivul francezei, italienei, etc. este că subjonctivul nu are o marcă conjuncțională obligatorie și distinctivă. Conjuncția «que» din franceză nu impune subjonctivul. Exemplu: Il faut que nous trouvions un refuge pour ce soir. (subjonctiv), Il faut que nous trouvons un refuge pour ce soir. (indicativ). Așadar, «que» nu impune subjonctivul care, mai ales în limba vorbită franceză, tinde să fie înlocuit de indicativul corespunzător.**

1. *Prezentul* exprimă o intenție (ex. Mă duc *să citesc* un articol nou.), o posibilitate (ex. Este posibil *să recitesc* orice articol.), denumirea unei acțiuni (ex. Este un lucru bun *să citești* materiale publicate pe site), un îndemn (*Să mai vii* pe site!), o ipoteză (*Să presupunem* că e primul articol pe care îl citești.) – se întâlnește mai ales în enunțuri matematice. Este format din conjuncția „să” și prezentul verbului de conjugat.
2. *Perfectul* exprimă o supoziție (ex. *Să fi venit* mai devreme pe site, era bine.) Este format din conjuncția „să”, verbul auxiliar „a fi” și participiul verbului de conjugat. **Observație! Este singurul timp verbal (al unui mod) inflexibil! Persoana și numărul se deduc după subiect. Dacă acesta este neexprimat, se face apel la referințe (deictice, anaforice, variabile etc.).**

Condițional-optativul

Exprimă un dublet condiție – acțiune condiționată sau o dorință/opțiune. Ca și conjunctivul, el are doar două timpuri:

1. *Prezentul* exprimă o posibilitate (ex. *S-ar putea* să ți se pară interesant materialul.), o condiție și o acțiune condiționată (ex. *Dacă ai propune* și tu un material, *m-aș bucura!*), o dorință (ex. *Mi-ar plăcea* un articol de matematică!), o imprecăție (ex. *Bată-te-ar* norocul dacă nu te abonezi!). Este format din formele specifice ale auxiliarului „a avea” și infinitivul verbului de conjugat.

2. *Perfectul* exprimă o posibilitate în trecut (ex. *S-ar fi putut* să alegi un site mai interesant?), o condiție și o acțiune condiționată din trecut (ex. Dacă *ai fi citit* articolele de biologie, *ai fi observat* că acoperă primul capitol din clasa a XI-a). Este format din formele specifice ale auxiliarului „a avea”, verbul auxiliar „a fi” la infinitiv și participiul verbului de conjugat.

Imperativul

Exprimă un îndemn, sfat, ordin, poruncă etc. Are doar persoana a II-a și este singurul mod fără categoria timpului. (ex. *Citește* mai departe!)

Prezumtivul

Exprimă o presupunere și este un mod rar folosit, cu o structură arhaică și populară. Timpurile sale sunt:

1. *Prezentul* exprimă o presupunere referitoare la o acțiune prezentă (ex. Cine *va fi citind* acest articol?) sau viitoare (ex. *Ce vei fi studiind* mâine?). Se formează cu formele specifice ale auxiliarului a vrea/a voi, verbul auxiliar „a fi” și gerunziul verbului de conjugat.
2. *Perfectul* exprimă o presupunere referitoare la o acțiune trecută (ex. Câte articole *vei fi citit* ieri?). **Atenție! A nu se confunda prezumtivul perfect cu indicativul viitor anterior (forme omonime gramaticale la toate persoanele și numerele). Indicativul viitor anterior apare doar în raport cu o altă acțiune viitoare (ex. Câte articole *vei fi citit* înainte să venim noi?) și exprimă o acțiune viitoare, spre deosebire de prezumtivul perfect (vezi exemplul anterior) care exprimă o acțiune trecută și incertă.**

Infinitivul

Este o formă verbală nepersonală, fiind „forma de dicționar” a oricărui verb. Există două timpuri ale infinitivului (a citi – prezent versus a fi citit – perfect). Infinitivul are utilizări predicative și nepredicative (cu funcție sintactică).

1. *Predicativ* – în construcții cu valoare imperativă – A nu se călca iarba!
2. *Nepredicativ* – în alte construcții sintactice, precum:
  - (a) *A lucra* la matematică nu este dificil. – Subiect
  - (b) A ști înseamnă *a cunoaște*. – Nume predicativ
  - (c) Nu orice om poate *înțelege* o poezie. – Complement direct
  - (d) S-a săturat *de a mânca* bomboane. – Complement prepozițional
  - (e) Am citit *înainte de a lucra* tema. – Circumstanțial de timp
  - (f) Vorbește *fără a judeca*. – Circumstanțial de mod

- (g) Pariază *pentru a câștiga* o sumă mare. – Circumstanțial de scop
- (h) Pasiunea *de a juca* la loterie l-a lăsat fără niciun ban. – Atribut verbal

Gerunziul

Este o formă nepersonală care arată o acțiune de lungă durată în desfășurare, fără a ține cont de timp. Gerunziul are utilizări nepredicative, sintactice și morfologice. **Atenție! În unele contexte se poate vorbi și despre o predicativitate a gerunziului! Atunci când gerunziul are subiect, complemente/circumstanțiale proprii, există două interpretări posibile. Pentru clarificare, să luăm următorul exemplu: Dan venind la cantină, toate privirile s-au întors spre el. Interpretarea tradițională este: venind = circumstanțial de timp, Dan = subiect al verbului la formă nonfinită, la cantină = circumstanțial de loc al verbului la formă nonfinită. Interpretarea în gramaticile mai noi ar fi: [Dan venind la cantină]_{CircTimp} este grup verbal circumstanțial de timp, „propoziție nonfinită”. Atunci „venind” îndeplinește funcția de predicat în acest grup verbal al cărui centru este. Celelalte funcții se păstrează corespunzător.**

1. *Sintactic* **Observație!** Gerunziul are o calitate sintactică deosebită. La circumstanțialele exprimate prin gerunziu apar adesea nuanțe, el exprimând mai multe circumstanțe simultan și putând apărea în mai multe contexte. Exemplu: *Lucrând intens, își strică ochii.* Poate fi încadrat și în clasa circumstanțialului de timp, și în clasa circumstanțialului de cauză și în clasa circumstanțialului condițional. De asemenea, gerunziul are puterea de a avea trăsăturile sintactice ale unui element subordonat, dar, din punct de vedere semantic, să se afle în relație de coordonare. Exemplu: *Mă doare capul, trebuind să iau un paracetamol.* Aici „trebuind” are caracteristicile sintactice ale unui gerunziu folosit ca circumstanțial, însă, semantic, poate fi înlocuit de *Mă doare capul și trebuie să iau un paracetamol.* Unde este evidentă relația de coordonare între cele două propoziții principale.
  - (a) Se vede *fulgerând.* – Subiect **Atenție!** Apare o dificultate la recunoașterea subiectului exprimat prin gerunziu, care este situat în postpoziție. Atunci când predicatul este impersonal, gerunziul este subiect. Când verbul este personal, gerunziul este complement direct (vezi exemplu de mai jos).
  - (b) Aud *tunând.* – Complement direct
  - (c) A intrat în casă *bombănind* slujitorii. – Circumstanțial de mod
  - (d) *Pierzându-și cumpătul*, a început să-și facă loc cu bastonul printre cei care așteptau înaintea lui la coadă. – Circumstanțial de cauză

(e) Soarele *răsărind* din apele mării este o priveliște fantastică. – atribut verbal. **Atenție! Atunci când apare „gerunziul acordat” (ex. eșarfa fluturândă), avem atribut adjectival, exprimat prin adjectiv provenit din verb la gerunziu**

2. *Morfologic*, gerunziul intră în alcătuirea prezumtivului prezent, discutat mai sus. **Observație! Formele vechi și populare ale condiționalului și ale conjunctivului se formau pe modelul prezumtivului. Astfel, se distingeau condițional prezent „ar fi fiind”, în raport cu condițional perfect „ar fi fost”, și conjunctiv prezent „să fi fiind”, în raport cu conjunctiv perfect „să fi fost”.**

Supinul

Are calități predicative și nepredicative, sintactice. De exemplu:

1. *Predicativ* se folosește în contexte imperative. *De scris* tema până mâine!
2. *Nepredicativ* apare cu următoarele funcții:
  - (a) *De răspuns* la întrebările de la examen nu este greu. – Subiect
  - (b) Tema rămâne *de făcut* pentru poimâine. – Nume predicativ
  - (c) Am *de lucrat* mai multe exerciții. – Complement direct
  - (d) Boierii au plecat *la vânat*. – Circumstanțial de scop cu nuanță de loc
  - (e) Problema *de rezolvat* e grea și încurcată. – Atribut verbal

Participiul

Nu are decât calități morfologice, intrând în componența unor moduri și timpuri precum: indicativ (perfect compus, viitor anterior), condițional-optativ perfect, conjunctiv perfect, supin și a tuturor verbelor la construcții pasive cu auxiliar. **Observație! Folosirea participiului în contexte precum „bomboana mâncată” este adjectivală. Adică avem cuvântul „mâncată” = adjectiv provenit din verb la participiu, atribut adjectival.**

4 Categoria clasei de flexiune

Conjugarea verbală se determină în funcție de sufixul gramatical al formei de infinitiv prezent:

1. Conjugarea I, a verbelor terminate în „-a”. Exemplu „a mânca”, „a lua” etc.
2. Conjugarea a II-a, a verbelor terminate în **diftongul** „-ea”. Exemplu: a vedea, a putea etc. **Atenție! Verbul „a crea” nu este de conjugarea a II-a, ci de conjugarea I! Despărțit în silabe este cre-a, adică se termină în „a” vocalic nu în diftongul „-ea”.**

3. Conjugarea a III-a, a verbelor terminate în „-e”. Exemplu: a crede, a merge etc.
4. Conjugarea a IV-a, a verbelor terminate în „-î”. Exemplu: a se mândri, a pili etc.
5. Conjugarea a V-a, a verbelor terminate în „-î”. Exemplu: a urî, a se pogori etc.